

ל"ה תשרי תשע"ב
23 אוקטובר 2011

מתודולוגיה לדירוג של רמת הציאות הסביבתית של חברות ציבוריות

א. רקע

התהליך המסורתי של קבלת החלטות בהשקעות נשען על מרכיבי סיכון פיננסיים רבים, בהם רמת הסיכון בענף, מעמדה התחרותי של החברה ועוד. בשנים האחרונות החלו בתי השקעות רבים לכלול גם מרכיבים של השקעות אחראיות (Responsible Investments) הכוללות הערכות בתחומי סביבה, חברה וממשל תאגידי, שכן אלה התגלו כגורמי סיכונים או כהזדמנויות המשפיעים על הערכת חוזקה של החברה ועל רווחיה. כיום הניהול הסביבתי של החברה הפך לחלק מהשיקולים שמובאים בחשבון בעת ביצוע החלטות השקעה, אשראי וביטוח.

על מנת לאפשר לגופים הפיננסיים להטמיע את הסיכונים הסביבתיים בתהליך קבלת ההחלטות נדרש מידע מהימן, נגיש ועדכני, שגם משקיעים "פחות מלומדים" יכולים למצוא בו מקורות איכותיים להתבסס עליהם בהחלטותיהם.

מטרת הדירוג של המשרד להגנת הסביבה היא לתת מענה על צורך חיוני של משקיעים בישראל, במידע מהימן ונגיש שכרגע חסר, שיכול לשפוך אור על הביצועים הסביבתיים של חברות ציבוריות ועל הסיכוי שלהם להפוך לסיכונים פיננסיים. הדירוג של המשרד להגנת הסביבה מתבסס על מידע שהמשרד להגנת הסביבה אמון עליו.

פרסום הדירוג הסביבתי של חברות ציבוריות צפוי להשפיע על שיקול הדעת של המשקיעים, כך שבעתיד הוא צפוי להניע את החברות הציבוריות לפעול להקטנת השפעתן על הסביבה, ולתרום לשיפור המצב הסביבתי בישראל.

ב. אופן הדירוג

הדירוג מתבסס על המידע הקיים בידי המשרד להגנת הסביבה מתוקף תפקידו כרגולטור המפקח על פעילות חברות אשר בבעלותן מפעלים אשר תחום פעילותם עלול להשפיע על הסביבה. מידע זה הנו תוצר של הממשק בין המשרד להגנת הסביבה והחברות האמורות, הבא לידי ביטוי בנקודות הבאות:

1. הליך קבלת היתרים (היתרי רעלים, היתרי הזרמה וכו') או קביעת תנאים של איכות הסביבה ברישיון העסק (כולל כתיבה ופיקוח על תנאים ברישיון עסק וקבלת היתרים מתאימים).
2. צעדי אכיפה נגד חברות מזהמות ו/או חברות המפירות את תנאי רישיון העסק שלהן או תנאים בהיתרים השונים (להלן - "התנאים").

בשל תפקיד המשרד כרגולטור, מוצע כי מתודולוגיית הדירוג תבחן חברות על פי רמת העמידה שלהן במחויבויות לפי החוק והתנאים. לכל חברה מצטברות נקודות "שליליות" בגין כל מפגע הדורש התייחסות של המשרד. המתודולוגיה מבוססת על הנחת יסוד שלפיה אכיפת המשרד המופעלת כתוצאה מעצם מפגע מהווה אינדיקציה לחומרת המפגע עצמו, או להתנהלות בעייתית של החברה. משמעות הדבר היא שכל מפגעי המפעלים נבחנים על פי שלבי האכיפה שיושמו בגינם. ככל שהאכיפה חמורה יותר, הניקוד השלילי גבוה יותר.

מוצע כי לגבי כל מפעל ייבנה שאלון חריגות אשר יציג תמונה מלאה ומקיפה של כלל המפגעים שנגרמו כתוצאה מפעילות המפעל. לגבי כל פעילות של המשרד המתייחסת להפרה של החוק, ייקבע ציון אשר משקף את תגובת המשרד.

במטרה להציג גם נקודות "חיוביות" על החברות, יינתן ניקוד נפרד על בסיס ארבעה קריטריונים אובייקטיביים, אשר למשרד יש גישה למידע עליהם, והם כוללים: מערכת ניהול מאושרת (ISO 14001), הכנת דו"ח סביבתי בהתאם לתקן ישראלי או בינלאומי המקובל על המשרד להגנת הסביבה; דיווח למנגנון גזי חממה, למנגנון ה-Carbon Disclosure Project (ה-CDP) או למערך הדיווח של פליטות גזי חממה של המשרד להגנת הסביבה; וקבלת היתר מאת מכון התקנים לסימון מוצרים ושירותים ב"תו ירוק" או היתר מתקן בינלאומי מקביל אחר. הנחיות כלליות למתודולוגיה:

אשכול תכנון ופיתוח בר קיימא
אגף כלכלה ותקינה

1. טופס הדירוג על החברות ימולא על ידי אנשי המשרד, ראשית במחוזות המשרד ולאחר מכן יועבר לאגפים במטה. הטופס המלא יישלח לחברות המדורגות ויינתנו להן שבועיים למשלוח הערותיהן לעובדות המצוינות בטופס.
2. הציון הסופי "השלילי" של החברה הנו מכפלה של סכום האפיון של המפגע¹ והפעילות האכיפתית שנעשתה על ידי המשרד.² כך לדוגמה, שימוע שאירע עקב בעיית שילוט בשטח המפעל יקבל ניקוד פחות שלילי מאשר שימוע שנעשה בעקבות אירוע פליטה, באזור סביבתי רגיש שהשפעתו חרגה משטח המפעל.
3. היסטוריית אכיפת המפגעים נבדקת שלוש שנים לאחור. כדי שנתון ייכלל בשאלון, הפעילות האכיפתית האחרונה נגד החברות צריכה להתבצע בשלוש השנים האחרונות. היינו, אם חברה ביצעה מפגע או חריגה כלשהם לפני שלוש שנים וחצי, אך קיבלה צו לפני שנתיים וחצי בגין המפגע או החריגה, יש לכלול את פרטי מפגע זה ואת טיפולו בשאלון.
4. הניקוד ה"החיובי" הנו מצטבר, אך הציון בו יוצג בנפרד מהציון הכולל.³
5. על מנת להבין את המשך המסמך, יש לפתוח את גיליון האקסל המצורף שמפרט את המתודולוגיה המוצעת לדירוג הסביבתי של חברות. הטבלה המצורפת בגיליון האקסל מחולקת למספר מרכיבים המפורטים להלן:

א. אפיון המפעל

בחלק זה יופיע פרטי זיהוי של המפעל ופרטים לגבי סיווגו. סיווגו של מפעל תלוי ברמת ההשפעה הסביבתית של המגזר שאליו הוא שייך. התעשיות מסווגות על ידי המשרד להגנת הסביבה לשלוש דרגות: סיווג A - עסקים בעלי היבטים סביבתיים משמעותיים, סיווג B - עסקים בעלי היבטים סביבתיים בינוניים וסיווג C - עסקים בעלי היבטים סביבתיים פחותים. שהועברו לטיפול היחידות הסביבתיות העירוניות.

שם מפעל

¹ עמודות L - D בקובץ האקסל של מילוי השאלון
² עמודות X - M בקובץ האקסל של מילוי השאלון
³ עמודות AX - AU בקובץ האקסל של מילוי השאלון

מספר ח.פ.ח.צ.

סיווג המפעל (C/B/A) – לפי סיווג המשרד להגנת הסביבה

ב. רשימת אירועים (עמודה ימנית)

בעמודה הראשונה יש לציין את תיאור האירוע, ובעמודות הבאות (C,B) את המדיומים שעליהם האירוע השפיע (אוויר, מים, ים או קרקע), ברמה ראשונית וברמה משנית. כך לדוגמה ייתכן שהתרחש אירוע זיהום קרקע אשר חלחל למי התהום וזיהם את המים. אפשרויות להגדרות שונות לסייע במילוי השאלון נמצאות בנספח א'.

ג. אפיון המפגע או האירוע:

1. משך זמן: תיאור משך זמן ההפרה, למשל: היה חסר שילוט למשך שנה, המפעל הזרים שפכים למשך שעותיים וכד'.
2. חשוב להבחין בין רמות ההשפעה השונות של העבירות. בין מפגע ללא פליטה של חומרים לסביבה (לדוגמה שילוט לא תואם לתקנות), לעבירה העלולה לגרום להשפעה חמורה, כגון אי-הימצאות חומרי ספיגה לאירוע חומ"ס, ואירוע זיהום קרקע ממשי. לפיכך הציון מושפע מסוג העבירה, ממעגל ההשפעה ומרמות החומרה.
3. סוג העבירה: בסוג העבירה יש לבחור בין עבירת שילוט, עבירה שהביאה להשלכה או לפליטה של חומרים לסביבה או עבירה הנוגעת לתשתיות.
4. דיווח: כאן יש לציין האם החברה לא עמדה בדרישות דיווח הנדרשות ממנה.
5. רמת החומרה: רמת החומרה נקבעה על פי אמות מידה, ובהן השפעה באזור סביבתי רגיש, מעורבות של חומרים מסוכנים, השפעה לטווח ארוך (יותר משבוע), השפעה על שימוש של הציבור במשאבי טבע. מדובר על ניקוד מצטבר, כך שייתכן כי אירוע אחד יהיה גם באזור סביבתי רגיש, וגם תהיה בו מעורבות של חומרים מסוכנים.
6. מעגל ההשפעה: האם המפגע השפיע רק על גורמים בשטח המפעל. למשל שילוט, בדיקות או זיהום מצומצם מאוד בשטח המפעל יקבלו ניקוד שלילי פחות מאפשר פליטות מארובות, מפגעי רעש או שפיכת חומרים המשפיעים על הסביבה מחוץ לשטח המפעל.

ד. אכיפה מנהלית

1. התראה – האם נשלחה לחברה התראה?
2. שימוע – האם התקיים שימוע או לא.
3. תוצאת שימוע – האם ההפרה טופלה, טופלה באופן חלקי או שטרם טופלה?
4. צו מנהלי – האם הוצא צו מנהלי בגין המפגע.
5. היתר רישיון העסק חודש או לא.
6. עיצום כספי – יש לציין את הסכום הכולל של העיצומים הכספיים בגין מפגע זה. למשל, אם המפגע חזר על עצמו וניתן עיצום כספי על כמה אירועים זהים, אז לציין את סה"כ הסכום. הניקוד אינו משתנה בהתאם לסכום (הפרות הנוגעות לחוק האריוות יתעדו עיצומים כספיים שניתנו רק ב-4 השנים האחרונות, ומידע עליהן לא יפורסם לאחר מכן לציבור).

הציון המתקבל כתוצאה מהאכיפה המנהלית תלוי ברמת האכיפה המחמירה ביותר שהתקבלה. כך, אם לחברה נעשה שימוע ואז צו מנהלי, הציון הסופי ייקבע על פי הניקוד לצו המנהלי. עם זאת, הניקוד לתוצאות השימוע, הצו המנהלי, שלילת היתר ועיצום כספי הנו מצטבר, מאחר שעל אותו אירוע ייתכן ויינקטו כמה מההליכים הללו.

ה. אכיפה פלילית

1. ברירת משפט – הניקוד ניתן אם התקבלה ברירת המשפט או לאו.
2. הגשת כתב אישום – אמנם אין השפעה על הציון, אך חשוב לציין אם הוגש כתב אישום נגד החברה בגין מפגע.
3. הרשעה חלוטה – במקרה שמפעל עבר הליך פלילי מלא ובגין ההרשעה, ולא נותרה לו עוד האפשרות לערער. הניקוד נקבע על פי שני פרמטרים: העונש המרבי הקיים בחוק (קנס, עבירה שבצדה עונש עד 1 שנה, עבירה שבצדה עונש מעל 1 שנה) כפקטור לעונש שהחברה קבלה בפועל. שני הקריטריונים מרכיבים את הציון מאחר שאמנם בפועל בית המשפט בדרך כלל מטיל עונש קל יותר מאשר העונש המקסימלי, אך העונש המקסימלי הקיים בחוק מייצג את הסיכון שאליו הייתה חשופה החברה. הציון בפועל

בקנסות משתנה בהתאם לגובה הקנס, והניקוד על מאסר בפועל משתנה בהתאם למספר חודשי המאסר שהוטלו.

4. בכל סוף שורה מופיע תא ובו הציון הסופי של המפגע, שהנו המכפלה של סך כל אפיון המפגע, וסך כל ההליכים המנהליים והפליליים של המפגע.

נ. נקודות "חיוביות"

1. אחוז מהמפעלים השייכים לחברה אשר קבלו הסמכה למערכת ניהול סביבתית (ISO 14001 , EMAS או כל הסמכה מוכרת אחרת). הניקוד ינתן בהתאם למספר המפעלים ביחס למספר המפעלים של החברה הקיימים בישראל.
2. הכנת דו"ח סביבתי בהתאם לתקן ישראלי או בינלאומי המקובל על המשרד להגנת הסביבה. (הניקוד דיכוטומי)
3. דיווח למנגנון גזי חממה, למערך הדיווח של פליטות גזי חממה של המשרד להגנת הסביבה ולמנגנון ה-CDP. (הניקוד דיכוטומי)
4. מוצרי ושירותי החברה קבלו היתרים ממכון התקנים לסימון ב"תו ירוק". הניקוד יהיה דיכוטומי אולם במידה וכלל מוצרי החברה קבלו היתר ל"תו ירוק", הניקוד שינתן כפול.

בכל שאלה ולהעברת הערות בנושא המתודולוגיה ניתן ליצור קשר גבי גלית פלצור מהמשרד להגנת הסביבה באמצעות כתובת דואר אלקטרוני dirug@sviva.gov.il או בטלפון 02-6495835. יש להעביר את ההערות עד לתאריך 13 נובמבר 2011.